

AKO VNÍMAJÚ KVALITU VÝUČBY UČITELIA

HOW IS PERCEIVED THE QUALITY OF TEACHING BY TEACHERS

M. BLAŠKO¹

Abstrakt

Článok uvádza názory učiteľov na dôležitosť indikátorov kvality výučby navrhnutého systému. Porovnáva prieskum medzi učiteľmi základných a stredných škôl s názormi študujúcich inžinierov – učiteľov pre stredné odborné školy v doplnkovom pedagogickom štúdiu.

Kľúčové slová

učiteľ, kvalita výučby, oblasti a indikátory kvality výučby

Abstract

The article states teacher's opinions on the importance of indicators in quality of teaching of suggested system. It compares survey between among elementary and secondary school teachers and opinions of studying engineers – vocational school teachers in additional pedagogy study.

Key words

teacher, quality of teaching, areas and indicators of quality teaching

Úvod

Základné myšlienky, zásady, základné normy, ktoré sa dotýkajú podstaty riadenia kvality výučby sú vyjadrené princípmi riadenia kvality výučby, akými sú uspokojovanie potrieb partnerov vo výučbe, orientácia na proces výučby, neustále zlepšovanie výučby, vytváranie priaznivej klímy výučby (Turek, 2009, s. 107).Oblasti kvality výučby (kritériá kvality výučby) sú kľúčové oblasti, ktoré významne determinujú jej kvalitu. V nich sú určené jednotlivé indikátory

¹ RNDr. Michal Blaško, PhD., Katedra inžinierskej pedagogiky Technickej univerzity, B. Nemcovej 32, 040 01 Košice, e-mail: michal.blasko@tuke.sk

kvality výučby (ukazovatele, výsledky), podľa ktorých možno určiť mieru kvality danej oblasti.

Východiská tvorby systému kvality výučby

Pri tvorbe navrhovaného systému kvality výučby sme vychádzali predovšetkým zo skúseností pri experimentovaní, pedagogickom výskume v alternatívnom systéme výučby – systéme s uzavretým cyklom (Blaško, 2006). V uvedenom systéme výučby sa uplatňujú princípy tvorivo-humanistickej výučby (Blaško, 2009), ktoré podľa nášho názoru sú nevyhnutným základom pre pochopenie významu implementácie manažérstva kvality do výučby, nielen pre učiteľov. Od uvedených požiadaviek sa odvíja kvalita výučby. Pri vytváraní systému kvality výučby sme využili aj výsledky pozorovaní a dotazníkov pre žiakov, ale aj názory ich rodičov.

Pri tvorbe systému kľúčových oblastí kvality výučby sme čerpali aj z teórie kvalitnej výučby (Rosenshine, 1987). Uplatňovali sme aj systémy indikátorov z dotazníkov, akým je napr. dotazník klímy výučby (Grecmanová, 2002). Tu sme využili aj skúseností s používaním C.E.S. dotazníka v systéme s uzavretým cyklom.

Takto v systéme kvality výučby boli vytvorené sledované kľúčové oblasti (kritériá kvality výučby):

1. Profesionalita učiteľa
2. Pracovné podmienky pre učiteľa
3. Plánovanie programu výučby
4. Priebeh výučby
5. Sociálna klíma výučby
6. Výsledky výučby

V týchto šiestich oblastiach boli stanovené indikátory kvality a im prislúchajúce operacionalizované požiadavky, znaky indikátorov (pozri Blaško, 2009).

Merania v oblastiach kvality výučby

Dôležitosť jednotlivých oblastí kvality výučby a v nich určených indikátorov, sme nechali posúdiť učiteľom základných a stredných škôl. Posudzovala ich skupina 36 učiteľov jednej základnej školy z Košíc, ďalej skupina 40 učiteľov fyziky základných, ale predovšetkým stredných škôl (prevažne gymnázií) z celého Slovenska (na Vanovičových dňoch v Ružomberku).

Ich názory porovnávame s názormi skupiny 48 študujúcich inžinierov - učiteľov v 2. ročníku doplnkového pedagogického štúdia na KIP TU v Košiciach, z ktorých 60 % má začiatkové skúsenosti s učiteľskou praxou na stredných odborných školách.

Merania sa uskutočnili v auguste až októbri 2009. Učitelia posudzovali dôležitosť jednotlivých indikátorov kvality 1.1 až 6.5 v každej z oblasti (1., 2.,

3., 4., 5., 6.) kvality výučby. Každému z 36 indikátorov kvality prisúdili dôležitosť v 5 – stupňovej škále (od najmenej dôležitého až po veľmi dôležitý indikátor).

V zátvorke za položkami dotazníka sú uvedené priemerné hodnoty indikátorov získané od skupiny študujúcich inžinierov – učiteľov na KIP TU. Maximálna bodová hodnota každého indikátora je 5 bodov.

1. Posudzovanie dôležitosti profesionality učiteľa

- 1.1 Odborná spôsobilosť učiteľa, odborné vedomosti a zručnosti z predmetu (4,00)
- 1.2 Pedagogická spôsobilosť učiteľa, schopnosť zaujať, naučiť, vystupovať (4,94)
- 1.3 Spôsobilosť riadenia výučby učiteľom, monitorovanie, hodnotenie výučby (3,91)
- 1.4 Zdravotná spôsobilosť učiteľa, starostlivosť o fyzické a psychické zdravie (3,35)
- 1.5 Étos profesie učiteľa, zaujatie učiteľskou prácou, poznanie škol. predpisov (3,41)

2. Posudzovanie dôležitosti vytvorených pracovných podmienok učiteľa

- 2.1 Skladba žiakov v triede, počty, vyhovujúci stav vývinu žiakov (3,60)
- 2.2 Podpora a poradenstvo žiakom, poskytovanie konzultácií, práca s talentami (3,79)
- 2.3 Rozvrh hodín, náležitá časová dotácia predmetu, primerané prestávky (3,71)
- 2.4 Vybavenosť výučbových priestorov, estetika odborných učební, internet (3,60)
- 2.5 Stav pomôcok a didaktickej techniky, ich modernizácia, uloženie (3,73)
- 2.6 Materiálne a finančné zabezpečenie učiteľa, vybavený kabinet, náležitý plat (3,67)

3. Posudzovanie dôležitosti plánovania programu výučby

- 3.1 Vypracované časovo-tematické plány výučby, zvládnuteľné, prijateľné (4,13)
- 3.2 Formulované ciele výučby, s kľúčovými kompetenciami, jasné, primerané (4,29)
- 3.3 Výber obsahu učiva, s potrebami a záujmami žiakov, úlohy zo štandardov (3,90)
- 3.4 Naplánované metódy a formy výučby, vhodné mimovyučovacie formy (3,77)

3.5 Naplánované materiálne prostriedky výučby, podpora výučby cez internet (3,42)

4. Posudzovanie dôležitosti priebehu výučby

4.1 Štruktúra a druhy didaktických aktivít, stratégie, rozvíjanie kompetencií (4,10)

4.2 Optimálne využitie didaktických metód a foriem, efektívna práca celej triedy (4,02)

4.3 Využitie informačno-komunikačnej techniky, využívanie počítača, internetu (3,50)

4.4 Monitorovanie a hodnotenie výučby učiteľom, zabezpečovanie disciplíny (3,56)

4.5 Sebareflexia žiaka a učiteľa vo výučbe, pravidelná spätná väzba na hodine (4,35)

5. Posudzovanie dôležitosti sociálnej klímy výučby

5.1 Vzťahy medzi žiakmi a učiteľom, partnerstvo, otvorená komunikácia, rady (4,35)

5.2 Pohotovosť žiakov k učebnému výkonu, ich zaujatie priebehom výučby (4,08)

5.3 Spolupráca medzi žiakmi pri výučbe, spoločné, skupinové riešenie úloh (3,83)

5.4 Podpora učenia sa žiakov, poznanie ich učebného štýlu, oceňovanie práce (3,85)

5.5 Sústreďenie na učenie sa, na prácu v triede, bilancovanie výkonov (3,33)

5.6 Poriadok a organizovanosť pri výučbe, pracovná disciplína (3,58)

5.7 Jasnosť pravidiel pre triedu, vedenie k sebadisciplíne, pracovnej morálke (4,06)

5.8 Spôsob hodnotenia žiakov učiteľom, dohodnutý postup, objektivita (4,15)

5.9 Rozmanitosť výučby a zapájanie sa žiakov, netradičné mimoškolské formy (3,65)

5.0 Učiteľovo nadšenie a rozhľad, jeho entuziazmus, zmysel pre humor (3,83)

6. Posudzovanie dôležitosti výsledkov výučby

6.1 Naplnenie cieľov výučby, štandardov, tematických plánov, rozvoj osobností (4,23)

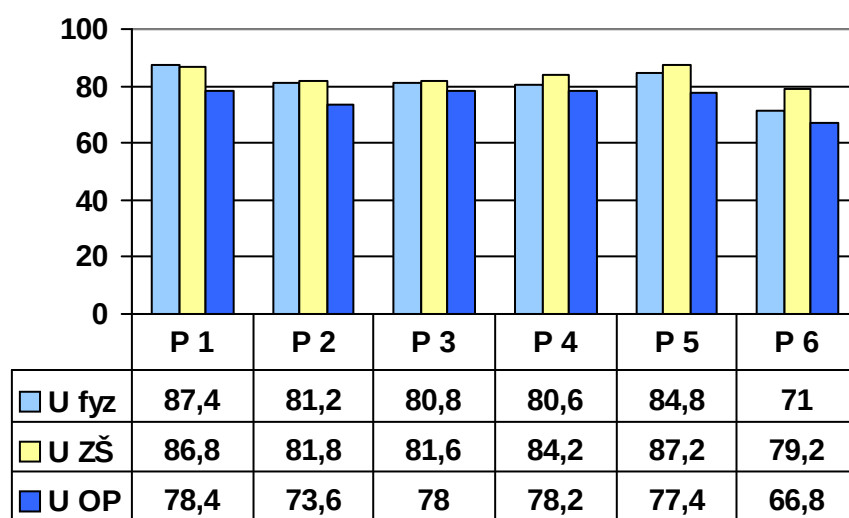
6.2 Využitie času výučby, percento odučených naplánovaných hodín (3,29)

6.3 Dochádzka žiakov, % vymeškaných hodín na žiaka z daného predmetu (2,92)

6.4 Zaznamenanie výsledkov výučby, sprostredkovanie informácií o žiakovi (3,15)

6.5 Zapojenie žiakov do mimovyučovacej činnosti, spojenou s predmetom (3,10)

Z priemerných hodnôt indikátorov v príslušnej oblasti je vypočítaný priemer pre túto oblasť kvality. Priemerná bodová hodnota bola potom prepočítaná na percentuálny priemer (P1, P2, až P6). Výsledky (v percentách) sú uvedené v nasledujúcom histograme.

Zdroj: vlastné výpočty

Obr. 1 Priemerné hodnoty indikátorov kvality výučby y pohľadu učiteľov

Z uvedených výsledkov prieskumu zobrazených na grafe vyplýva, že:

- Učitelia skúmanej vzorky základných (U ZŠ) a stredných škôl (U fyz) majú takmer analogický pohľad na dôležitosť jednotlivých oblastí kvality výučby. V podstate sa v týchto názoroch takmer nelíšia.
- Pomerne vysoké percentuálne hodnoty dôležitosti jednotlivých oblastí kvality výučby (okolo 80 %) svedčia o tom, že uvedení učitelia prikladajú jednotlivým indikátorom a zvoleným oblastiam kvality výučby náležitú pozornosť, že oblasti kvality výučby boli dobre zvolené.
- Pripravovaní učitelia odborných predmetov (U OP) dosiahli vo všetkých zvolených oblastiach výučby nižšie percentuálne hodnoty (P 1, P 2 až P 6) ako porovnávaná skupina učiteľov základných a stredných škôl. Nevnímajú dôležitosť kvality výučby (zatiaľ ?) tak ako ostatní.
- Najvyšší priemer pri danom indikátore pri U OP bol dosiahnutý pri indikátore 1.2 (pedagogická spôsobilosť učiteľa), čo potvrdzuje, že učitelia odborných predmetov jej prikladajú náležitú významnosť.
- Najnižší priemer pri danom indikátore pri U OP bol dosiahnutý pri indikátore 6.3 (dochádzka žiakov). Akoby učitelia odborných predmetov

neprikladali vážny význam dochádzke žiakov na ich vyučovacie hodiny.

- Celkovo, z hľadiska učiteľov všetkých 3 skúmaných skupín, najvyššiu dôležitosť prisudzujú oblasti kvality 1 (profesionalita učiteľa) a oblasti 5 (sociálna klíma výučby).
- Najnižšiu dôležitosť všetci učitelia, paradoxne, prisudzujú oblasti 6 (výsledky výučby). Ako keby naplnenie cieľov výučby, štandardov, rozvoj osobností žiakov, využitie času výučby, dochádzka žiakov na hodiny, sprostredkovanie výsledkov žiakovho učenia sa, zapojenie žiakov do mimovyučovacej činnosti spojenou s predmetom, neboli až tak dôležité ako oblasti 1 až 5. Očakávali by sme v rámci tradičných prístupov, že učitelia sa práve viac sústredia na výsledky výučby, než na jej priebeh.

Záver

Uvedené merania v oblastiach kvality výučby nasvedčujú, že kritériá kvality (jednotlivé oblasti kvality) a indikátory kvality v jednotlivých oblastiach sú dobre nastavené. Aby sa to premietlo do samotného procesu výučby, je potrebné naďalej učiteľov vzdelávať v manažérstve kvality výučby. Platí to tak pre učiteľov v postgraduálnom (či celoživotnom) vzdelávaní, ako aj pre budúcich učiteľov v pregraduálnom vzdelávaní.

Osobitne je dôležité vytvoriť podmienky (v celom ich komplexe) pre učiteľov, aby sa títo dokázali motivovať pre zmenu filozofie ich pôsobenia na žiakov, aby procesy súvisiace s riadením kvality výučby mohli byť previazané s procesmi rozvoja a sebarozvoja osobností žiakov.

Literatúra

BLAŠKO, M. 2006. *Systém výučby s uzavretým cyklom v podmienkach kvality školy*. [CD-ROM]. Košice : Katedra inžinierskej pedagogiky Technickej univerzity, 2006. ISBN 80-8073-498-4.

BLAŠKO, M. 2009. *Úvod do modernej didaktiky II. (Riadenie kvality v škole)*. 2. rev. vyd. [online]. [cit. 2009-10-07]. Dostupné na internete:

< <http://web.tuke.sk/kip/main.php?om=1300&res=low&menu=1310> >.

GRECMANOVÁ, H. 2002. Evaluace vyučovacího klimatu. *e-Pedagogium*, 2002, roč. 2, č. 4, s. 13 - 48. ISSN 1213-7758.

ROSENSHINE, B. 1987. In D. C. Berliner & B. Rosenshine, *Talks to teachers*. New York : Random House, 1987.

TUREK, I. 2009. *Kvalita vzdelávania*. Bratislava : Iura Edition, 2009. ISBN 978-80-8078-243-6.

Recenzent: Ing. Eleonóra Černáková, PhD.